

OMKEREN VAN DE RELATIE TUSSEN NATUUR EN GELD.

Position paper t.b.v. het rondetafelgesprek “Verdien model agrarisch ondernemers”

Herenboeren Nederland Geert van der Veer en Godelieve Spaas

Totstandkoming van Herenboeren

Het is 10 jaar geleden dat Herenboeren op de tekentafel lag. De basis voor ons ontwerp van een boerderij is een zorgvuldige analyse van knelpunten, uitdagingen, weeffouten en kansen van het huidige voedselsysteem. Herenboeren laat zien dat het anders kan en ecologisch én economisch.. Met ons verdienmodel proberen we zoveel als mogelijk te ontsnappen aan de perverse prikkels die het huidig economisch systeem drijven. Herenboeren worden beloont voor het zorgen voor de grond, de planten, dieren, mensen en het ecosysteem. Daarom betalen leden niet voor hun voedsel maar voor het draaiend houden van hun organisatie.. Ons verdienmodel is gebaseerd op 3 pijlers:

1. Inkomen voor zorgdragers
2. Functie volgt grond
3. Korte ketens

Ons concept geeft ze praktijken laten concreet invulling aan de volgens ons noodzakelijke beweging van economisering naar ecologisering van boeren praktijken. Wij zijn blij met en werken graag samen met andere concepten die willen ontsnappen aan de exploitatie van arbeid en de uitbuiting van de aarde. We hebben onze visie nader uitgewerkt op www.farmingcommunities.nl)

Graag delen wij onze analyse die wij maakten tijdens ons ontwerpproces en hopen daarmee een advies te geven voor de vormgeving van nieuw beleid.

Essentie

Het huidig economisch systeem maakt letterlijk van natuur geld. De natuur neemt af en de hoeveelheid geld neemt toe. Dat de afname van natuur desastreuze vormen aanneemt hoeft geen betoog. Daarom draaien wij dit uitgangspunt om: we maken van geld weer natuur.. We gaan van het steeds verder economiseren naar het ecologiseren van voedselproductie.

Toelichting

De hoeveelheid geld zal afnemen en de hoeveelheid natuur zal toenemen.

Het geld investeren we in de boer. Niet in zijn rol als ondernemer, maar als caretaker. *De boer is de transformator om van geld weer natuur te maken.* Dat kan alleen als we met alle systeempartners vorm geven aan routes uit de ‘race to the bottom’. Het verdienmodel van boeren zou wat ons betreft hierop gebaseerd moeten worden. Dat kan op verschillende manieren en gradaties.

De overheid kan faciliteren via wet en regelgeving tav bijvoorbeeld belasting op vermogen (grond speculatie) in plaats van arbeid, btw verlaging op gezond geteeld voedsel, transitie-subsidies voor extensivering van landbouw.

Burgers en boeren kunnen bijdragen door eigen verdien modellen te ontwikkelen die de systeemtransformatie van een exploitatiesysteem naar zorgsysteem dienen.

Van Taker naar Caretaker

Momenteel bepaalt de boer als ondernemer – dus niet de boer als caretaker – wat hij doet op basis van wat het meest opbrengt in de markt en per hectare. Gezocht wordt naar een zo hoog mogelijke opbrengst tegen zo laag mogelijke kosten. Het systeem dwingt de boer te kijken naar wat de markt vraagt en niet naar wat de aarde of de samenleving nodig heeft.

Kijkend naar kosten, ligt de incentive van het systeem op zo min mogelijk arbeid (of laagbetaalde arbeid) en zo min mogelijk investeringen in de grond en andere waarden. We moeten zoeken naar incentives die boeren stimuleren te zorgen voor en investeren in de grond, planten, dieren, mensen en het ecosysteem. Die incentives zitten eenvoudigweg in het betalen voor wat een boer eigenlijk doet, namelijk verzorgen/zorgdragen. De prijs van voedsel wordt dan bepaald door de toename van leven in de grond en het ecosysteem. Zo verdient de boer aan het zorgen voor de grond.

Rechtstreekse betaling voor ecosysteemdiensten kan een goede eerste stap zijn, maar gedurende het transitieproces zouden die kosten op een andere manier moeten worden bestendigd.

Context doet ertoe

Produceert de boer voor de markt of voor de gezondheid van mensen en de natuur in de nabije omgeving? Economisch gezien speelt die context nu geen rol, omdat het systeem werkt vanuit de wereldmarkt en grondonafhankelijke productiemethoden. Faciliteer boeren om op lokale omstandigheden (functie volgt grond) en behoeften (van natuur en mensen) in te spelen. Door het systeem lokaal te organiseren, ontstaat een focus op de creatie van waarden en niet langer op een wereldwijde speculatie gedreven herverdelingsmachine. Faciliteer lokale verdienmodellen en dus incentives om lokaal te produceren, lokaal te verkopen, lokaal de behoeften te pijlen en lokale waarden te verzorgen.

Korte Ketens

Tot slot zien wij dat de keten van vandaag schakels naar beneden toe uitknijpt (race to the bottom). Wat een incentive is om steeds maar efficiënter te produceren, terwijl eigenlijk effectiever en zorgzamer geproduceerd zou moeten worden. We voorzien een keten die geen uitknijp-mechanisme kent en de boer in staat stelt een eerlijk inkomen te verdienen en duurzame investeringen in grond te doen. Vanaf die prijs wordt de eindprijs verder opgebouwd. Korte ketens helpen daarbij, maar ook het ontwikkelen van netwerken van mensen en organisaties die met elkaar bepalen hoe de route van voedsel loopt, los van de wereldmarkt.

Vijf bovenliggende thema's op het transitiepad

Als lid van het kernteam van de Boerenraad hebben wij meegewerkt aan de identificatie van vijf grote thema's die vragen om concretisering om de boer in zijn kracht te kunnen zetten. Ongeacht de stroming waarvan de boer deel uitmaakt (gangbaar, biologisch, natuurinclusief, socio-farming) deze vijf thema's belemmeren momenteel de hele sector op de weg naar verduurzaming:

- Betaalbare toegang tot grond, zodat de perverse prikkel niet meer voortkomt uit de zware lasten van de grond. Toegang tot het systeem van zij-instromers wordt mogelijk en ook de overname van bedrijven door een volgende generatie wordt reëler.
- Passende wet- en regelgeving die stuurt op waarden en niet op maatregelen. Wetgeving die stimuleert om de kansen van de toekomst te verzilveren en niet stuurt op het oplossen van problemen uit het verleden.
- Kennis is de borg op de kwaliteit. Het bundelen van bestaande, de ontwikkeling van nieuwe en het ontsluiten van kennis, moet beter aansluiten op de vragen uit de praktijk en de behoeften van de samenleving en de aarde.
- De positie van de boer in de keten hierover is bovenstaand al een aantal dingen verwoord
- De verdere inkleuring van een transitiefonds. Hierbij staat de vraag centraal naar het financieren van de kosten die de boer maakt op zijn weg naar verduurzaming. Niet door het vergroten van het aandeel vreemd vermogen, maar via de weg van een toename van het eigen vermogen.

Het beleid is nu gericht op de boer als oplossing voor de problemen uit het verleden en moet omdraaien naar het benutten van de boer als kans/ caretaker voor de toekomst. Zet in op een kentering van de trend van continue afname van het aantal boeren in ons land. Beleid zou gericht moeten worden op de toename van het aantal boeren. Gezonde ecosystemen zijn biodivers, dat vraagt om productiesystemen die divers zijn. De natuur laat ons zien dat een grote diversiteit leidt tot veerkracht. Zet in op meer boeren in de rol van caretaker. Ecologie en economie worden gezonder door meer relaties en meer variatie. De economie is gestoeld op "gezondheid" door minder relaties en uniformiteit.

Werk aan verbinding en synergie

Werk aan het opheffen van polarisatie en tegenstellingen. Hiervoor is een echt langjarig perspectief nodig, dat meerdere regeerperiodes stand houdt. De overheid moet zich manifesteren als een betrouwbare partner die duidelijkheid schept en regie neemt als caretaker.

Ga werken vanuit het vertrouwen in de boer, stuur op doelen/waarden en niet op maatregelen.

Ontwikkel een totaalpakket dat het gehele systeem voorziet van de juiste incentives en beperk je niet tot enkel het agrarische deel. Denk hierbij aan de inzet belasting, subsidies, beperkingen van de markt, prijsregulatie, schaalverkleining en eigendomsverhoudingen.